
Az információhordozók szerepe az Értékközvetítő és Képességfejlesztő Programban

HOMOR TIVADAR

E tanulmány azt kívánja érzékelteni, hogy az ÉKP stratégiájában milyen szerepet tölt be a könyv- és könyvtárhasználat, hogyan épül be az informatika a program műveltséganyagába. Az ÉKP pedagógia egész ismeretanyagát, tananyagrendszert – különös tekintettel a nyelvi irodalmi kommunikációs nevelésre – hogyan szövi át az önművelés, amely nem más, mint a médiatárra épített könyv- és könyvtárhasználat, valamint a többcsatornás ismeretszerzés. Mi a közös feladata az iskolavezetésnek és a tantestületnek a különböző információhordozó médiumok hatékony alkalmazásában?

A könyvtárhasználati, informatikai ismeretek és gyakorlatok szerepe az ÉKP stratégiájában

1) A programban fontos stratégiai elem és alapvető követelmény a hiteles információnyújtás. Meg kell tanítani a felnövekvő nemzedéket a különböző érzékelési csatornákon hozzájuk eljutó információk kezelésére (szelektálás, eligazodás, befogadás) és alkotó módon történő felhasználására. Ki kell alakítani azokat az alapvető jártasságokat, készségeket, képességeket, melyek alkalmassá teszik a tanulókat a különböző önművelési technikák elsajátítására (könyv, sajtó, rádió, tv, számítógép stb.)

2) Az ÉKP-ben az önálló ismeretszerzés, tanulás, kommunikáció, önművelés elképzelhetetlen könyvek, folyóiratok, AV-dokumentumok és a modern elektronikán alapuló információs eszközök ismerete és használata nélkül. (Első osztálytól könyv- és könyvtárhasználati ismereteket és gyakorlatokat, harmadik osztálytól kezdődően informatikát tanulnak.)

3) A követelményrendszerbe szervesen beépül a többcsatornás ismeretszerzés, amely nem más, mint a tömegmédiumok használata. Ez azt jelenti, hogy a tanulók megtanulnak önállóan tájékozódni, ismeretet szerezni, felhasználni, a sajtó, rádió, TV, és a számítógép útján, továbbá az iskolán kívüli egyéb önművelési formák (múzeum, levéltár, művelődési ház, arborétum, állatkert) igénybevételével.

4) A reprodukív, passzív, tanárközpontú oktatás helyett a gyermekközpontú önálló ismeretszerzésre, tájékozódásra alapozott könyv- és könyvtárhasználatot tart fontosnak, és a médiatári bázisra épülő értékközvetítést és képességfejlesztést.

5) A tanár a különböző tanulási helyzetek, önművelési technikák szervezője és irányítója. A lezárt tudás helyett az írás és vizuális ismeretek használatára épített lényegfejlesztést vallja.

6) Az informatika (3. osztálytól) tantárgyi követelményként jelen van a programban, és a képzés különböző szintjein egyre jobban érzékelhető e szemlélet erősödése.

7) Az ÉKP műveltséganyagában centrális szerepet tölt be a könyv- és könyvtárhasználat, különös tekintettel a NYIK-re, melyben szervesen egymásra épülnek a médiatári ismeretek és gyakorlatok.

8) Az ÉKP-ben tevékenykedő összes pedagógustól elvárja, hogy a saját műveltségterületén elemi követelmény legyen egy tervszerűen felépített gyakorlatközeli könyvtárhasználat és erre való nevelés. Központi feladatként kezeljék az olvasásirányítást, ízlésformálást, az egyéni képességek kibontakoztatását, az önművelésre és többkönyvűségre nevelést, továbbá a szellemi alkotómunka megszerettetését a médiatáron keresztül.

9) Fontos szerepet szán a program az ún. kreatív médiumok (iskolarádió és újság szerkesztése, foto-, video-, filmklubok) iskolai szintű működtetésére, melyek jelentőségét a tehetséggondozásban látja.

10) Az oktatás során elkülönült tantárgyi ismeretanyagot a könyvtárban együtt találja a tanuló, ezért a program a könyvtárhasználatot tantárgyközi témaként (feladatként) értelmezi.

A különböző információhordozók szerepe az ÉKP önművelő programjában

Az ÉKP önművelő programja három pilléren nyugszik:

- a könyv- és könyvtárhasználati ismeretek, gyakorlatok, tanulási technikák elsajátítása;

- a tömegmédia használatának megtanítása;

- az iskolán kívüli önművelődési lehetőségek igénybevétele.

Könyv- és könyvtárhasználati ismeretek műveltséganyaga a nyelvi-irodalmi kommunikációs nevelésben

A program célkitűzése, hogy kialakítsa, megalapozza és szintentartsa azokat az alapvető könyv- és könyvtárhasználati ismereteket, tanulási technikákat, melyek az önműveléshez, önálló ismeretszerzéshez nélkülözhetetlenek. A NYIK tanítási programja az Önművelés című fejezetben ismerteti a könyv- és könyvtárhasználati tanítási teendőket, a Feladatgyűjtemény ide vonatkozó része a gyakorlati végrehajtást segíti differenciált feladataival. Az önművelő program rendszeres és intenzív könyv-, újságolvasásra és -használatra nevel.

1-4. osztály ismeretanyaga:

- ismerkedés a könyvtárral;

- tájékozódás a könyvtárban (állomány elhelyezése, szabadpolc, kézikönyvek);

- raktári rend (ismeretközlő, szépirodalom);

- könyvismeret (szerző, cím, impresszum);

- sajtóismeret (periodikák, rovatok, gyermeksajtó);

- tájékozódás a könyv tartalmáról (fűl, elő-utószó, fejezet, tartalom);

- irodalomismeret (vers, mesegyűjtemények, gyermeklexikonok, szótárak, helyesírási szójegyzékek);

- kézikönyvek használata (szótár, lexikon, enciklopédia);

- katalógus (fogalma, fajtái, használata irodalomkutatáshoz, anyaggyűjtéshez);

- dokumentumok típusai (könyv, folyóirat, Av stb.);

- adatkeresés, referenz kérdés, bibliográfia összeállítása;

- könyvtárban való készség szintű tájékozódás.

5-8. osztály ismeretanyaga:

- az alsó tagozatban tanult könyv- és könyvtárhasználati ismeretek rendszerezése;

- könyv- és sajtóolvasás tanulása, olvasásirányítás, ízlésformálás;

- könyvismeret készítése (szépirodalmi, ismeretközlő, tudományos);

- tájékozódás a könyvújdonságokról (UK, ajánlólisták, sajtó, tv, rádió);

- *Könyv a könyvről* című olvasókönyv témáinak feldolgozása;

- egyes tudományágak jelentősebb kézikönyvei (szak, általános lexikonok, enciklopédiák, gyűjtemények, sorozatok, adattárak stb.);

- audiovizuális ismerethordozók a könyvtárban (lemez, dia, video-, hangkazetta);

- irodalomkutatás (anyaggyűjtés, lényegkiemelés, jegyzetelés);

- címszó, szómagyarázat értelmezése, szócikkek szerkesztése, lexikonminták alapján;
- tanítási órákon megismert témákhoz anyaggyűjtés, bibliográfia összeállítása;
- irodalomkeresés számítógép segítségével;
- saját könyvtár, antikvárium, védett-múzeális értékű könyvek;
- publicisztikai szövegek (riport, interjú) olvasása;
- látogatás országos hatáskörű (régii alapítású) könyvtárban;
- médiatár készségszintű használata.

A tömegmédiák használatának megtanítása

A rádió, televízió, film, számítógép adta önművelési technikák, szokások kialakítását és megalapozását jelenti 1-8. évfolyamon. Meg kell tanítani a tanulókat a tömegmédiák-
mókból való önálló ismeretszerzésre, szelektálásra és alkotó módon történő felhasználásra. A különböző érzékelési csatornákon hozzájuk eljutó információkat képesek legyenek beépíteni műveltségképükbe.

Ismeretanyaga:

- rádió, televízió műsorfolyamában való tájékozódás;
- műsorok figyelése, értékelése, kiválasztása;
- beszélgetés nézett, hallgatott műsorokról, filmekről;
- tömegkommunikációval kapcsolatos szövegek (riport, kritika, műsorelőzetes) olvasása és írása;
- rtv, tvr-hét, napilapok, tv, rádió, filmműsor ajánlatai, kritikái;
- alapfogalmak ismerete (műsorfolyam, műsorszám, állandó és sorozat műsor, gyermekrovat, műsorkészítés, ajánló műsor stb.);
- művészfilm, thriller, dokumentumfilm, ismeretterjesztő film;
- a NYIK és az ÉKP tantárgyi ismeretanyagához kapcsolódó médiahasználat.

Iskolán kívüli egyéb önművelési lehetőségek

Az iskolán kívüli önművelési formák (művelődési ház, színház, hangverseny, mozi, kiállítóterem, múzeum, levéltár, arborétum, állatkert) váljanak a tanulók életének szerves részévé, és épüljenek be általános műveltségképükbe. Alapvető cél, hogy az egyetemes és magyar film-, színház-, zene- és vizuális kultúra iránti igény, fogékonyság kialakuljon bennük.

Ismeretanyaga:

- a felsorolt önművelési lehetőségekről információszerzés (programok, nyitvatartás, használat feltételei);
- írásos ismertető (plakát, műsor- és programfüzetek, katalógusok, meghívók);
- speciális fogalmak ismerete (díszlet, jelmez, operatőr, stúdiófelvétel, parkerdő stb.);
- művelődési intézmények látogatása és használata során kívánatos magatartási normák megismertetése és gyakoroltatása;
- a szerzett információk beépítése az egyes évfolyamok tantárgyi ismeretanyagába.

Az informatika műveltség tartalma:

A tanulók megismerkednek a számítástechnikai kultúra kialakulásával és fejlődéstörténetével. Megtanulják a különböző információhordozók tárolásának, visszakeresésének, feldolgozásának és alkalmazásának alapvető eljárásait. Birtokába jutnak azoknak a jártasságoknak és képességeknek, melyek elengedhetetlenül szükségesek a modern elektronikai eszközök használatához.

3. osztály ismeretanyaga:

- számítástechnikai kultúra fejlődéstörténete;
- számítógép felépítése, kezelése, működése;
- a számítógép programozása;
- játékos oktatóprogramok.

4. osztály ismeretanyaga:

- algoritmusok és problémák mindenhol;
- látogatás a számítógépközpontban;
- ismerkedés a LOGO-val (grafika, írás, számolás);

– bevezetés a szövegszerkesztésbe (képűjság, szövegszerkesztő program kezelésének megtanulása);

– az ember-gép kommunikáció alapjai.

5. osztály ismeretanyaga:

– az önművelés informatikai eszközei, használatuk, alapvető eljárásainak megtanulása;

– informatika a könyvtárban (adatbázisokkal végezhető műveletek);

– információt továbbító eszközök kezelése (mikrofilm, képűjság, fax, lokális hálózat);

– informatika a mindennapi életben.

(A további évfolyamok ismeretanyaga kidolgozás alatt!)

Az iskolavezetés és a tantestület szerepe a különböző információhordozó médiumok hatékony alkalmazásában

Az iskolavezetés alapvető feladata, hogy korszerű, hatékonyan funkcionáló médiatár álljon a nevelő-oktató munka szolgálatában, illetve a működéséhez szükséges feltételeket biztosítsa.

A hatékonyság kritériumai:

– szervezett, feltárt gyűjtemény;

– közvetítő könyvtáros(ok);

– megfelelő színvonalú állomány, melynek szerves része a hagyományos dokumentumok (könyv, folyóirat) mellett a nyomtatott taneszköz, oktatócsomag, tankönyv, tanári és tanulói segédlet, példatár, feladatgyűjtemény, demonstrációs eszköz, valamint audiovizuális és modern elektronikai ismerethordozó.;

– mindennapos könyvtári szolgáltatás (a tanítási idő alatt);

– széleskörű tájékoztató szolgáltatás nyújtása, ami azt jelenti, hogy a ténybeli, bibliográfiai adatszolgáltatás, irodalomkutatás, témafigyelés mellett a tömegmédiumok könyvtárban való használatát is biztosítani kell.;

– könyvtárhasználatra épülő foglalkozások (szakköri, tehetséggondozó, kompenzáló) és szakórák rendszerének kiépítése;

– különböző önművelési alternatívák biztosítása.

A programban dolgozó pedagógus feladata az ÉKP stratégiájának elfogadása, továbbá a könyvtár, médiatár adta önművelési, ismeretszerzési alternatívák tervszerű beépítése szaktárgya műveltséganyagába, különös tekintettel az egyéni képességek kibontakoztatására és a tehetséggondozásra. A jó könyvtár az iskolai műhelymunka „lelke”, mindez egyúttal azt is feltételezi, hogy a könyvtáros a tantárgyközi tanítás és nevelés egyik centrális gondozója, aki szervezi, összefogja, koordinálja a médiatári eszköztárra épülő pedagógiai, fejlesztő, önművelő tevékenységet, kialakítja az adott intézmény könyvtárpedagógiai stratégiáját, amely harmonikusan illeszkedik az adott iskola pedagógiai programjához, nevelési-oktatói koncepciójához. Az ÉKP könyvtárpedagógia kívánatos ars poetikája nem lehet más, mint az az alapvető elvárás, hogy minden iskolában valósuljon meg egy tervszerűen felépített gyakorlatközeli könyvtárhasználat és erre való nevelés. Az iskolavezetés és a tantestület együttműködése eredményezheti a hatékony könyvtári eszköztárra, információs bázisra felépülő pedagógiai-módszertani kultúra kialakulását, továbbá azt a kívánatos célt, hogy a médiatárak az ÉKP iskolák tényleges szellemi bázisai, arculatformálói legyenek. A vázolt követelmények és elvárások érdemi megvalósulása a program eredményes művelésének egyik kulcsfeladata lesz.